

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р **Петко Христов**

от Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей при БАН
по конкурс за заемане на академичната длъжност **професор** по професионално
направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата (Теория и история на
културата. История на българската култура XV – XIX век и културно наследство
(публични политики, мениджмънт и социализация)),
обявен в Държавен вестник бр. 35 от 18.04.2023 г.

В конкурса за заемане на академичната длъжност *професор* по професионално
направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата (Теория и история на
културата. История на българската култура XV – XIX век и културно наследство
(публични политики, мениджмънт и социализация)) участва един кандидат – доц. д-р
Георги Александров Вълчев, преподавател в катедра „История и теория на културата” при
Философски факултет на СУ „Св. Кл. Охридски”.

I. Оценка за съответствие с минималните изисквания

Кандидатът е представил изискваните от Закона за развитието на академичния
състав в Република България справка с наукометрични показатели, както и документи,
които потвърждават данните в тях: списък на публикациите, резюмета на тези от тях, с
които участва в конкурса и списък с цитиранията им, списък на изследователски проекти,
в които участва или ръководи, списък на лекционните курсове в бакалавърската програма
на специалностите „Културология“ и „Комуникационен мениджмънт“, както и в
магистърските програми по „Мениджмънт и социализация на културното наследство”,
„Културна антропология” и „Изкуства и съвременност (XX-XXI век)“ на Философския
факултет. Информацията е представена в таблица по раздели и след запознаването с нея
потвърждавам, че Георги Вълчев не само изпълнява минималните национални изисквания
според ЗРАСРБ и изискванията на Правилника на СУ „Св. Климент Охридски“ за
приложението му относно заемането на длъжността *професор*, но и ги превишава, като в

група А са 50 т. (минимално изискване 50); група В – 100 т. (100); група Г – 228,75 т. (минимално изискване 200); група Д – 110 т. (минимално изискване 100); група Е – 200 т. (минимално изискване 100).

II. Научноизследователска дейност

Георги Вълчев е представил изчерпателно цялата документация, изискуема според ЗРАСРБ и Правилника на СУ „Св. Кл. Охридски“ за приложението му, включително пълен списък и резюмета на приложените публикации за участие в конкурса (различни от представените за хабилитацията му). Приложените публикации са обединени около две основни тематични полета, с които е свързана изследователската работа и научните приноси на Георги Вълчев в областта на историята на българската култура и в областта на културното наследство. Списъкът включва представителната за основните изследователски търсения на кандидата монография *„Историята и нейните обществени употреби. Политически и културни употреби на българското минало от Възраждането до края на Първата световна война“* (под печат в УИ „Св. Кл. Охридски“ 2023), вече публикуваната монография *„Сто години туристическо дружество „Сърнена гора“. Историческо развитие“*, както и 11 студии и статии на български и английски, от които четири в съавторство. Извън представените за участие в конкурса публикации, списъкът с разнообразни форми на научна активност е впечатляващ – съставителства, участие в научни форуми в страната и чужбина, ръководство на изследователски проекти и др.

Основната монография, представена от Георги Вълчев за конкурса, е приетата за печат в УИ „Св. Кл. Охридски“ книга *„Историята и нейните обществени употреби. Политически и културни употреби на българското минало от Възраждането до края на Първата световна война“*. Тя представлява оригинално монографично изследване, различно по тема и съдържание от другата му монография (*„Сто години туристическо дружество „Сърнена гора“. Историческо развитие“*, публикувана 2003). Изследването, обхващащо хронологическите граници на Българското възраждане и следосвобожденското развитие на България до края на Първата световна война, се фокусира върху променящата се символна употреба на миналото, както в ранните десетилетия на национален романтизъм преди Освобождението на България, така и след това – в по-нататъшното обществено развитие на българската държава, когато

конструирането на историческия разказ е употребявано и за политически цели. Хронологичният принцип е залегнал и в основата на структурата на монографията, състояща се от увод, три отделни глави и заключение. За нуждите на проучването си, Георги Вълчев използва архивни източници от фондовете на БИА при НБКМ, Военноисторическия музей в Плевен и ДА – Пловдив, а също и публикувани архиви и периодичния печат от епохата. Особено впечатление прави интердисциплинарният подход на автора, съчетаващ елементи и постижения на политическата история, историята на литературата, на журналистиката, на изобразителното изкуство и архитектурата, на регионалната история и възможностите на етнографското изследване на терен.

Основният акцент в изследователския анализ е върху еволюцията на обществената представа за миналото и трансформациите на доминиращия исторически разказ – от този за блестящата ни средновековна държавна традиция, през другия – този за героичното време на Възраждането и опоектизирането на „забравените“ национални герои, чиито дела и днес са сред основополагащите символи в процесите, изграждащи българската национална идентичност, до политическата спекулация с редица исторически образи и символи. Разпространето на анализа не само върху документалното и епистолярно наследство, но и върху визуализацията на доминиращия национален наратив за близкото и по-далечното минало, е сред достиженията и приносите на монографичното изследване на Георги Вълчев.

Констатирайки в уводната част, че „миналото присъства навсякъде около нас“, Вълчев си поставя като основна цел да „опише точно това състояние на съществуване на миналото отвъд „официалния“ академичен исторически разказ за него“ (с. 8), което би разширило според него изследователското поле в посока на неговата множественост и би направило по-видими многообразните културни и политически проявления на историята в различните сфери на обществения живот. Следвайки теоретичния модел на Бенедикт Андерсън за създаването на съвременните национализми, в **първата глава** на монографията авторът търси обяснение на причините за появата на „История славянобългарска“ на Паисий Хилендарски и началото на структурирането на историческия разказ за славното средновековно минало на българите, използван като начин за легитимиране на правото им на равнопоставеност с останалите християнски народи на Балканите, чиито национални проекти са стартирали на един по-ранен етап. С

Паисиевата история, която нито е първа, нито е научно достоверна в редица твърдения, се отправят послания, превърнали се по-късно в устойчиви стереотипи през цялата Възрожденска епоха при културните и политическите употреби на историческия разказ. Вълчев продължава представянето на Възрожденския разказ за миналото, като анализира творчеството на Георги Раковски в областта на историята, бележеш нов етап в нейните употреби, далече надхвърлящ първоначално стореното от атонския монах. И докато патосът на Паисий е вдъхновен от необходимостта за подчертаване заслугите на българите за културното развитие на останалите славянски народи от периода на средновековието и разграничаването от елинизма, вече напредналият процес на формиране на национално самосъзнание в средите на българското общество изисква освен културна, и политическа легитимация за правото си на самостоятелно национално съществуване редом с останалите балкански народи. Раковски радикално променя концепцията, залегнала в разказа на Паисий за миналото на българите, като ги поставя в основата на културното развитие на Балканите, направило възможно по-късната поява на древногръцката цивилизация, загатвайки по този начин и за тяхната претенция, че предопределят цялото последващо културно развитие на Европа – идеи, появяващи се периодически в обществения разказ за миналото, според Георги Вълчев, и през 30-те години, но и с пълна сила през 70-80-те години на ХХ век.

Първа глава завършва с анализа за приносите на Николай Павлович и творчеството му за популяризирането на разказа за българското средновековно миналото чрез изразните средства на живописата, полагайки основите на историческия жанр в българското изобразително изкуство. Началото е поставено с литографиите на младия тогава български художник, илюстриращи книгата на Раковски *„Няколко речи о Асеню първому, великому царю българскому и сина му Асеню второму“* (публикувана в Белград през 1860 г.). Приносно в монографичното изследване на Вълчев е проследяването на превръщането на визуалния разказ за българското минало в изключително силно средство за въздействие и широкото му използване от българските революционни дейци в политическата пропаганда през последните години преди Освобождението.

Във **втората глава** авторът представя и анализира променените обществени и политически условия в младата българска държава след Освобождението, когато с усилията на автори като Иван Вазов, Захари Стоянов и Стоян Заимов започва

конструирането на историческия разказ за близкото минало на революционните борби през последните години на Възраждането и народния героизъм в тях. Фокусът на общественото внимание се отмества от средновековната българска история, усилията на автори като Паисий и Раковски да представят славното минало на българските царе и патриарси като аргумент за културна еманципация и политическо освобождение биват изместени от усилията да бъде създаден исторически разказ за героичното време на Българското възраждане и активното му превръщане в самостоятелна историческа епоха. Вълчев подробно анализира знакови публикации в литературата, мемоаристиката и периодичния печат, превърнали се в значим фактор за пропагандирането и налагането на новите общественно-политически идеи и на новия героичен пантеон. Той отделя най-голямо внимание на творчеството на Захари Стоянов, при когото, според него, изграждането на новия възрожденски героичен пантеон е един цялостен, добре обмислен и последователно следван проект, който до голяма степен е успешно реализиран.

Принос на изследването е специалното внимание върху създаването на новите публични ритуални практики, които започват да утвърждават новите места памет и нова празнична система в десетилетията след Освобождението, като те са анализирани в контекста на ожесточените обществени спорове, породени от първите политически претенции за наследство върху идеите и делото на българските революционери от късното Възраждане. Вълчев разглежда подробно богатата обществена дейност на Стоян Заимов, превърнал се по силата на обстоятелствата в основно действащо лице при организираните от държавата публични събития, посветени на Българското възраждане. За първи път в тази част на изследването е подробно проследено организираното от старозагорския митрополит Методий Кусев и ръководения от него благотворителен комитет „Св. Йоан Милостиви“ тържествено честване на Бузлуджа през 1898 г. , направено като отговор на предявяваните от проходящата социалдемократия в лицето на Димитър Благоев опити за политическа употреба на идеите на българските революционери и героиката на Възраждането.

В последната, **трета глава** на монографията, са аналитично проследени процесите на поредна промяна в обществените нагласи към и очаквания от конструирането на доминиращия исторически разказ, на постепенно избледняване на популярността на възрожденската героична епоха и съзнателното завръщане на средновековната

проблематика във фокуса на общественото внимание под прякото влияние на монархическата институция и лично на цар Фердинанд. На преден план е изведена отчетливата обществена и държавотворна тенденция за търсене на паралели и на символна връзка между владетелската династия на Кобургите и царските династии от периода на Второто българско царство. Подробно е представено значимото наследство на първото поколение дипломирани на Запад български архитекти, които създават новите обществени сгради в София, черпейки вдъхновение от наследените от българското средновековие строителни традиции и практики. Макар и тласкани в тази посока от официалните власти в духа на национален романтизъм, тяхната дейност органично се вписва в модното по онова време в цяла Европа течение на сецесиона.

Георги Вълчев показва как символните употреби на миналото, насърчавани от монарха, извеждат отново на преден план в обществения живот на страната бляновете по блясъка и величието на българското средновековие. Авторът проследява както създаването на серия от поръчкови портрети в този стил на представителите на царското семейство от автори като Антон Митов и Иван Мърквичка, така и организирането на първите научни проучвания и археологически разкопки в старите средновековни български столици от руския учен Фьодор Успенски и от френския археолог Жорж Сьор, поканени лично от монарха. Изводът е, че тези процеси от началото на XX век стимулират обществения интерес към културното наследство и насърчават създаването на институциите, които започват да полагат грижи за неговото идентифициране, проучване, опазване и популяризиране в младата българска държава. Те са маркер и за нарасналата му идеологическа и политическа употреба.

Проучването на културните влияния в десетилетията след Освобождението, когато с участието на изявени български интелектуалци и редица известни учени от Европа, включили се пълноценно в изграждането на културните и образователните институции на младата страна, се полагат основите на музейното дело в страната и планомерното проучване на българското културно наследство, присъства като основна тема и в представените от Георги Вълчев публикации за конкурса. В сферата на история на културата правят впечатление публикуваните под негова редакция спомени на хаджи Господин Славов, с което е въведен ценен източник за развитието на българското общество и култура в периода на Възраждането, както и изследването му за Александър

Екзарх, представяща идейната еволюция на българската интелигенция през този исторически период и необходимостта от адаптирането им към различни социокултурни контексти.

Изследванията на проблематиката, свързана със съвременните политики в областта на културното наследство, на опитите за превръщането на културното наследство в ресурс за развитието на културния туризъм в страната, на промените и съвременното състояние на музейния мениджмънт и на процесите на избор, припознаване и конструиране на културно наследство, както и създаване на модел за представяне на регионите в България (в съавторство), имат своя приносен характер. Започнали с проучването на историята туристическото движение в Стара Загора като специфичен феномен на модерността и пряко следствие от развитието на градовете и градския начин на живот, изследователските интереси на Вълчев към културното ни наследство, неговото популяризиране и опазване, са устойчив вектор в дългогодишните му научни търсения. В това актуално тематично поле искам да открия изследването му за „Професионално развитие в областта на културното наследство чрез формалното образование, осъществявано в Софийски университет „Св. Климент Охридски“ (в съавторство с Ани Истаткова-Иванова), идентифициращо основополагащите сегменти на образователната система в областта на културното наследство, установяване на съществуващите образователни дефицити и очертаване на възможните посоки за тяхното преодоляване. За мен като възпитаник на Историческия факултет беше особено интересно да прочета и коментарите на Вълчев върху „Краткосмешната история на българския народ“ от проф. Николай Генчев – един опит за ироничен прочит на българската история от големия български учен, поставящ повече въпроси, отколкото даващ отговори по някои от най-спорните моменти в нея.

Като цяло, представената в публикациите изследователска дейност на Георги Вълчев е сериозен принос в областта на проучването историята на българската култура и културно наследство, неговото представяне и популяризиране не само пред научната общност и студентите, но и сред широка обществена аудитория. За научната стойност на изследователската му работа е показателна приложената справка за **цитиранията** – общо 12, от които едно в издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни, 8 в монографии и колективни томове с научно рецензиране и 3 в списания с научно рецензиране, както и участието в девет научни конференции и семинари в страната и в

чужбина. Трябва да бъде отбелязано специално и участието на Вълчев в два международни научни и образователни проекти, финансирани по програма ERASMUS + (на единия от които е ръководител) и три национални, финансирани на конкурсен принцип от различни институции.

III. Учебна и преподавателска дейност

Георги Вълчев започва преподавателската си дейност през 2002 като главен асистент в катедра „История и теория на културата“; в периода 2003 - 2011 г. е научен секретар на катедрата, а от 2011 до 2019 е неин ръководител. В периода 2011 – 2015 г. е зам.-декан на Философския факултет на СУ „Св. Кл. Охридски“, а от 2015 до момента е и негов зам.-ректор на университета. Лекционните курсове, които води, са в бакалавърската степен на катедра „История и теория на културата“ – „История на културните институции в България“, „Традиция и модернизация – българската култура XVIII – XIX век“, „Символният капитал на българското Възраждане /исторически пантеон, личностни модели и обществени практики/“ и други, както и курс „Култура и регионална идентичност“ във ФЖМК, специалност „Комуникационен мениджмънт“. Ръководител е на магистърска програма „Мениджмънт и социализация на културното наследство“ с лекционни курсове по публични политики в сферата на културното наследство, културно многообразие и културни граници, културен пейзаж, културни стереотипи и културни пространства. Студентите и докторантите неизменно оценяват високо качеството на лекционните курсове на Георги Вълчев и редовно се насочват към него, когато избират научен ръководител за дисертационните си изследвания. Той е научен ръководител на четирима успешно защитили дисертациите си докторанти.

V. Критични бележки и препоръки

Нямам критични бележки и препоръки, но искам да формулирам два въпроса към кандидата:

1. До колко изследваните в монографията му процеси на осмисляне на миналото, конструиране на публичен исторически разказ и политическите спекулации с него след Освобождението, са повлияли на академичните исторически изследвания през изследвания период?

2. Вижда ли Вълчев паралели с конструирането и обществената (вкл. идеологическа) употреба на академичния исторически разказ в по-близките десетилетия, например в началото на 80-те години на миналия век или в годините на демократичен преход в България?

VI. Заключение

Георги Александров Вълчев изпълнява всички изисквания на Закона за развитието на академичния състав в Република България, Правилника за приложението му и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Кл. Охридски“, както по отношение на наукометричните показатели, така и по процедурата. Изследователската и преподавателската му работа, научните резултати, активната му ангажираност с развитието и дейността на СУ „Св. Кл. Охридски“ в качеството му на зам.-ректор, но и с непрекъснатата работа със студентите и докторантите в специалност Културология, ми дават всички основания убедително да го препоръчам за заемане на академичната длъжност *професор* по професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата (Теория и история на културата. История на българската култура XV – XIX век и културно наследство (публични политики, мениджмънт и социализация)), и ще гласувам убедено за това.

Декларирам, че нямам конфликт на интереси с кандидата и не установих плагиатство в представените за конкурса научни публикации.

5 август 2023

Подпис:

Доц. д-р Петко Христов